

🌀 **שם המחקר:** אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בדיור חוץ-ביתי: תיאור תהליך אימוץ של

טכנולוגיית תקשורת דיגיטלית, כולל הבנת הצרכים והאתגרים, לשימור הקשר עם בני המשפחה

🌀 **שנה:** 2023

🌀 **סוג מחקר:** מחקר

🌀 **מס' קטלוגי:** 890-168-2019

🌀 **שמות החוקרים:** ד"ר כרמית-נעה שפיגלמן וד"ר מיכל איזקסון

🌀 **רשות המחקר:** אוניברסיטת חיפה

תקציר מנהלים:

בשנים האחרונות אנו עדים לעלייה בתוחלת החיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (להלן 'מוגבלות שכלית') וכניסתם לגיל הזקנה. עם העלייה בגיל, גדל גם שיעור האנשים עם מוגבלות שכלית אשר עוברים לדיור חוץ-ביתי, מה שעשוי להוביל להידללות הקשר בין בני המשפחה לבין האדם המזדקן עם המוגבלות השכלית, לעתים עד לכדי ניתוקו. מצב זה עשוי להאיץ את תחושת הבדידות בקרב האדם המזדקן עם המוגבלות השכלית, ולפגוע ברווחתו הנפשית. טכנולוגיות של תקשורת דיגיטלית, כמו אפליקציות לתקשורת בינאישית ורשתות חברתיות, עשויות לתת מענה לשימור הקשר בין האדם המזדקן עם מוגבלות שכלית, המתגורר במסגרת חוץ-ביתית, למשפחתו. מחקרים מצאו כי קיים קשר בין שימוש בטכנולוגיות אלה לבין תחושת בדידות מופחתת בקרב זקנים מהאוכלוסייה הכללית. יחד עם זאת, נושא זה טרם נבחן בקרב אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית במסגרות דיור. כמו כן, טכנולוגיות אלה לא תמיד נגישות עבור אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית. המחקר הנוכחי בא לענות על צורך זה תוך שימוש בטכנולוגיית תקשורת דיגיטלית נפוצה בקרב כלל האוכלוסייה ושנמצאה נגישה לאנשים עם מוגבלות שכלית – שיחות וידאו באמצעות יישומון וואטסאפ שהותקן בטאבלט של כל דייר.

מטרת המחקר הנוכחי הייתה להבין ולתאר את תהליך האימוץ של טכנולוגיית תקשורת דיגיטלית, כולל חווית המשתמש, לשימור קשר בין אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית המתגוררים במסגרות של דיור חוץ-ביתי לבני משפחותיהם. המדגם כלל 40 משתתפים - 16 דיאדות של דייר ובן משפחה ושמונה אנשי צוות ממסגרות דיור שונות (דיור בקהילה, הוסטל, מעון פנימייה). כל דייר קיבל טאבלט שהושאל לצרכי המחקר, כולל הדרכה מקדימה על תפעולו עד ליכולת הוצאה של שיחת וידאו בוואטסאפ. לאחר ההדרכה, הדיירים יכלו להשתמש בטאבלט במשך כחודש ימים לתקשר עם המשפחה מרחוק. יש לציין כי המחקר נעשה בתקופת הקורונה (לא בגלי השיא), כך ששיחות הווידאו אפשרו לדיירים שלא יכלו לפגוש פנים אל פנים את בני משפחותיהם, לראותם ולשוחח עימם מרחוק.

כל המשתתפים (הדיירים, בני המשפחה ואנשי הצוות) רואינו לפני תוכנית ההתערבות (השימוש בטאבלט) ולאחריה וכן נאספו נתונים כמותיים על אודות אופן השימוש של הדיירים בטכנולוגיה, כולל תיעוד של מי יזם כל שיחת וידאו ותדירות השיחות. נעשה ניתוח תוכן תמתי של תמלילי הראיונות וכן ניתוח כמותי של פלט תיעוד השיחות.

מהממצאים עלה כי מרבית הגורמים שנמצאו משמעותיים לאימוץ טכנולוגיות בקרב אנשים זקנים מהאוכלוסייה הכללית רלבנטיים גם לאנשים זקנים עם מוגבלות שכלית (Lee & Coughlin, 2015b), כמו למשל הערך המוסף של המוצר הטכנולוגי עבור המשתמש, שמישות המוצר ותמיכה טכנית שוטפת. יחד עם זאת, ממצאי המחקר העלו שני גורמים שנמצאו ייחודיים לאימוץ טכנולוגיה על-ידי אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית – יכולת של האדם לבקש סיוע וגישה חופשית למוצר הטכנולוגי. עוד נמצא כי השימוש בטאבלט לשיחות וידאו עם המשפחה תרם במיוחד לאנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית בתפקוד גבוה. לעומת זאת, עבור אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית בתפקוד נמוך השימוש בטכנולוגיה היה מורכב, לעומת זאת, עבור אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית בתפקוד נמוך השימוש בטכנולוגיה היה מורכב, כלומר דיירים אלו לא השיגו עצמאות בשימוש בטכנולוגיה ונדרשו לתמיכה אינטנסיבית מהצוות, שמצידו לא תמיד היה זמין לתמוך בדיירים, בפרט בעיתוי שהם בחרו להוצאת שיחות הוידאו למשפחה. הממצאים מחדדים גם את התפקיד המשמעותי שיש למשפחה באימוץ של טכנולוגיה חדשה לתקשורת עם הדיירים. במקרים בהם היו שיחות רבות מצד הדייר שלא נענו על ידי המשפחה, תהליך האימוץ פחות צלח. מכאן שאימוץ של טכנולוגיית תקשורת דיגיטלית במסגרות דיור מחייב מאמץ משותף ומוכנות הן של הדייר, הן של המשפחה והן של הצוות.

לאור ממצאי המחקר, להלן מספר המלצות פרקטיות:

- מנהלי מסגרות דיור אשר מעוניינים לפתח ולהפעיל תוכניות של שימוש בטכנולוגיות של תקשורת דיגיטלית על מנת לאפשר שימור הקשר של הדיירים עם המשפחות צריכים לקחת בחשבון גורמים סביבתיים כמו רמת התפקוד של הדיירים ויכולת של הצוות לתמוך באופן שוטף בשימוש בטכנולוגיה.
- חשוב שהשימוש בטכנולוגיה יוכנס במסגרות הדיור כפעילות קבועה ואף להתחיל ליישם זאת עוד בגיל צעיר של הדיירים.
- בשל עומס העבודה של הצוות הקיים, מומלץ לייעד איש צוות חדש המתמחה בשימוש בטכנולוגיות של תקשורת דיגיטלית ויכול לתכנן פעילויות שונות במסגרת הדיור, כולל תקשורת עם המשפחה ואף עם חברים ממסגרות אחרות. איש צוות זה גם צריך להיות זמין לתמיכה טכנית שוטפת.

- למרות שאיש צוות מסוים יוכשר לתכנן ולהפעיל תוכניות בנושא הטכנולוגי, חשוב שכל הצוות במסגרת הדיור יהיה מיועד לגבי תוכניות אלה, בפרט עו"סים על מנת לתת תמיכה רגשית לצרכי הדיירים תוך כדי בתהליך.
- יש לבצע הדרכות על מיומנויות טכנולוגיות הן לדיירים והן לצוות הקבוע. נוסף לכך שיהיה איש צוות ייעודי לנושא זה, חשוב שאנשי הצוות האחרים אף הם יוכלו לתת תמיכה בסיסית במידת הצורך.
- ההדרכה לדיירים, בפרט לדיירים בתפקוד גבוה שנוטים פחות להיעזר בשגרה באנשי הצוות, צריכה גם לכלול רכישה ותרגול של מיומנויות סגור על מנת שהם יהיו מסוגלים לבקש תמיכה וסיוע בעת הצורך.
- ההדרכה לדיירים צריכה לכלול גם התייחסות להיבטים חברתיים ורגשיים של שימוש בטכנולוגיות אלו, למשל מתי נהוג להתקשר בשיחת וידאו ואיך להתמודד עם מצבים של העדר מענה או דחייה משותף התקשורת.
- מומלץ לפתח גם חוברות הדרכה כתובות ומונגשות לשונית עבור הדיירים, שיכללו את הנושאים שתוארו לעיל.
- חשוב לאפשר ככל שניתן לדיירים גישה חופשית ומותאמת מבחינת הציוד הטכנולוגי. במידה ויש דיירים בתפקוד נמוך המתקשים לשמור על הציוד יש לחשוב יחד איתם על דרכים לאחסן את הציוד במקום בטוח ויחד עם זאת נגיש לשימושם וכן לספק עבורם את התמיכה הנדרשת.
- חשוב לגייס את שותפי התקשורת (משפחות, חברים) לתהליך זה של תקשורת דיגיטלית, כולל תיאום ציפיות, הדרכה טכנולוגית ומענה במקרה של שאלות ותקלות.

מילות מפתח: מוגבלות שכלית התפתחותית, זקנה, דיור חוץ-ביתי, טכנולוגיית תקשורת, מדיה חברתית.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)